

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ THỊ HẢI YẾN

**CẢM HỨNG BIÊN ĐẢO TRONG THƠ VIỆT NAM
TỪ 1986 ĐẾN NAY**
(Qua các tác giả Trần Đăng Khoa, Hữu Thỉnh,
Nguyễn Việt Chiến)

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2017

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÊ THỊ HẢI YẾN

**CẢM HỨNG BIÊN ĐẢO TRONG THƠ VIỆT NAM
TỪ 1986 ĐẾN NAY**

**(Qua các tác giả Trần Đăng Khoa, Hữu Thỉnh,
Nguyễn Việt Chiến)**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60.22.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Lưu Khánh Thơ

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu khoa học của riêng tôi. Các nội dung của luận văn là trung thực và chưa từng được công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 6 năm 2017

Tác giả luận văn

Lê Thị Hải Yến

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành bản luận văn này, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới PGS.TS. Lưu Khánh Thơ đã trực tiếp hướng dẫn, tận tâm, nhiệt tình giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu và thực hiện đề tài.

Nhân dịp này, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới các thầy cô giáo trong khoa Ngữ văn, khoa Sau Đại học - Trường Đại học Sư phạm (Đại học Thái Nguyên) đã giảng dạy và giúp đỡ tôi hoàn thành khóa học.

Cuối cùng, tôi xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè và đồng nghiệp đã quan tâm, động viên giúp đỡ tôi suốt quá trình học tập và nghiên cứu.

Với trình độ và kiến thức hạn chế của người viết, luận văn chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót. Kính mong nhận được sự lượng thứ và góp ý chân thành của các thầy cô giáo cùng bạn bè đồng nghiệp đã quan tâm đến vấn đề được tìm hiểu trong luận văn. Tôi xin chân thành cảm ơn.

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	3
3. Đối tượng, phạm vi, mục đích nghiên cứu	6
4. Đóng góp của luận văn	7
5. Phương pháp nghiên cứu	7
6. Cấu trúc luận văn.....	7
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ CHỦ ĐỀ BIỂN ĐẢO TRONG VĂN HỌC VÀ QUA SÁNG TÁC CỦA MỘT SỐ NHÀ THƠ TIÊU BIỂU.....	8
1.1. Chủ đề biển đảo trong văn học	8
1.1.1. Cơ sở hình thành dòng cảm hứng biển đảo trong văn học	8
1.1.2. Chủ đề biển đảo trong văn học Việt Nam	11
1.2. Chủ đề biển đảo trong thơ Việt Nam hiện đại.....	14
1.2.1. Thơ viết về biển đảo từ đầu thế kỉ XX đến 1945	15
1.2.2. Thơ viết về biển đảo từ 1945 đến 1975	15
1.2.3. Thơ viết về biển đảo sau 1975	17
1.3. Chủ đề biển đảo qua sáng tác của một số nhà thơ tiêu biểu.....	21
Tiểu kết	27
Chương 2: CÁC DẠNG CẢM HỨNG BIỂN ĐẢO TRONG THƠ TRẦN ĐĂNG KHOA, HỮU THỈNH, NGUYỄN VIỆT CHIẾN	29
2.1. Ca ngợi vẻ đẹp thiên nhiên biển đảo đất nước	29
2.2. Biển đảo - Thể hiện ý thức kiên định và sâu sắc về chủ quyền lãnh thổ thiên liêng của Tổ quốc	34
2.2.1. Ý thức về chủ quyền biển đảo	34

2.2.2. Ý thức giữ gìn bảo vệ ranh giới, biên cương hải đảo	40
2.3. Lòng yêu nước, tự hào về truyền thống đấu tranh của dân tộc	46
2.3.1. Lòng yêu nước hi sinh quên mình của các chiến sĩ.....	46
2.3.2. Lòng tự hào về biển đảo quê hương	53
2.4. Tình yêu lúa đôi gắn với tình yêu biển đảo	56
Tiểu kết:	58
Chương 3: NGHỆ THUẬT THỂ HIỆN CẢM HỨNG BIỂN ĐẢO TRONG	
THƠ TRẦN ĐĂNG KHOA, HỮU THỈNH, NGUYỄN VIỆT CHIẾN	60
3.1. Hình ảnh.....	60
3.2. Thể thơ.....	71
3.3. Ngôn Ngữ	82
3.4. Giọng điệu	91
Tiểu kết	97
KẾT LUẬN	99
TÀI LIỆU THAM KHẢO	102

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Đề tài về biển đảo luôn là chủ đề “nóng” và được sự quan tâm đặc biệt của các nhà văn, nhà thơ qua mọi thời kì lịch sử. Họ luôn lấy đó làm nguồn cảm hứng khi sáng tác thơ văn. Có thể nói, hiếm có một chủ đề nào lại chiếm vị trí đông đảo về số lượng và sâu sắc về chất lượng như chủ đề về biển đảo, nhất là trong giai đoạn hiện nay. Những vần thơ về biển đảo lúc nào cũng được các tầng lớp độc giả đủ mọi lứa tuổi từ những người lớn tuổi, đến thế hệ trẻ đón nhận và quan tâm. Nó như nguồn năng lượng thôi thúc tinh thần yêu nước, yêu biển đảo của mọi người dân và còn tiếp thêm sức mạnh cho những người lính đảo, giúp các anh luôn vững vàng cây súng trên tay để bảo vệ sự bình yên của Tổ quốc thiêng liêng.

Có lẽ sau những năm tháng bom đạn, chiến tranh khốc liệt chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ - một thời kì, một thời đại hào hùng ấy vẫn luôn trong tâm tưởng mỗi người dân Việt Nam dù hòa bình đã trở lại trên đất nước ta. Hẳn vì thế mà vấn đề chủ quyền biển đảo hiện nay, đặc biệt là tình hình ở biển Đông vẫn luôn là mối quan tâm mà người dân đất Việt hướng về.

Đất nước ta là dải đất hình chữ S với bờ biển trải dài hơn ba nghìn cây số từ Bắc vào Nam. Biển Việt Nam có hàng nghìn hòn đảo, trong đó có hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa. Từ xa xưa biển đảo là một phần lãnh thổ đất nước Việt Nam, qua nghìn đời nó luôn gắn chặt như một phần máu thịt trong tim mỗi người dân Việt Nam, gắn với đời sống của cư dân nước Việt cả về vật chất và tinh thần. Trong thời đại hôm nay, Việt Nam được đánh giá là một quốc gia ven biển có những ưu thế và vị trí chiến lược đặc biệt quan trọng đối với khu vực và thế giới. Biển đảo càng có tầm quan trọng trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Bởi vậy, biển đảo trong tâm thức người Việt là máu thịt đất nước, là cuộc sống. Và thực tế, suốt hàng ngàn năm lịch sử, người Việt ta đã ra sức khai

phá, dựng xây và sẵn sàng đổ cả máu xương vì chủ quyền biển đảo. Mỗi người thể hiện tình yêu nước, yêu biển đảo theo cách riêng khác nhau nhưng tất cả đều thể hiện mãnh liệt bằng nhiệt huyết của trái tim và lòng nhân ái.

Và có một bộ phận không nhỏ là giới nghệ sĩ nói chung, các nhà thơ nói riêng vốn là những người rất nhạy cảm trước những biến cố của lịch sử nên họ không thể đứng ngoài. Nhiều khi họ còn tiên phong đón đầu, tiên lượng những điều sẽ xảy ra. Sau ngày đất nước được giải phóng, khắp nơi đã yên bóng quân thù, đề tài biển đảo Tổ quốc lúc này như mạch ngầm tươi mát khiến các nhà thơ bước ra từ năm tháng khốc liệt ấy có cơ hội đi sâu và khai thác. Từ các nhà thơ trưởng thành trong cuộc kháng chiến chống Mỹ như: Hữu Thịnh, Thanh Thảo, Nguyễn Khoa Điềm, Xuân Quỳnh... đến các nhà thơ thế hệ sau như: Trần Đăng Khoa, Nguyễn Việt Chiến, Nguyễn Trọng Văn... mỗi người đều đã có những cảm nhận và biểu đạt riêng.

Có thể nói 1986 là năm đánh dấu một bước đổi mới toàn diện trên nhiều lĩnh vực, trong đó có văn học nghệ thuật. Đặc biệt đối với thơ ca, ở thời điểm này đã gia tăng thêm tinh thần phản biện, khuynh hướng đối thoại đa chiều, và ý thức phản tỉnh, tự nhận thức. Cảm hứng về biển đảo, hệ biểu tượng về biển đảo trong thơ ca giai đoạn này tuy vẫn mang tính của loại hình diễn ngôn trữ tình, ca ngợi vẻ đẹp thiên nhiên, tình yêu lứa đôi và tình cảm quê hương đất nước nhưng cũng đã được mở rộng và khơi sâu thêm nhiều tầng nghĩa mới, đi sát với tình hình chung của biển đảo nước nhà hiện nay. Đã có rất nhiều cuộc thi thơ viết về biển đảo được tổ chức, và có rất nhiều tác giả với những tác phẩm tiêu biểu dành được giải thưởng lớn như: “*Tổ quốc nhìn từ biển*” của Nguyễn Việt Chiến đã đạt giải nhì trong cuộc thi “*Đáy biển Việt Nam*” năm 2012, được rất nhiều độc giả quan tâm và chia sẻ, ngoài ra ông còn từng đạt Giải nhì cuộc thi thơ báo *Văn nghệ* năm 1989-1990; giải nhì cuộc thi thơ hay về biển năm 1992; giải nhì cuộc thi thơ của tạp chí *Văn nghệ Quân đội* năm 1998 - 1999; giải nhì cuộc thi thơ của tạp chí *Văn nghệ Quân đội* năm 2008 - 2009 và

gần đây nhất là giải thưởng văn học 5 năm 2010-2014 cho trường ca về biển của Bộ Quốc Phòng,... Họ có những sáng tác tuy ít nhưng chất lượng vì thế mà họ nổi lên là những tác giả tiêu biểu và được bạn đọc đón nhận, quan tâm.

Trong những năm gần đây tình hình biển Đông chưa bao giờ lại “nóng” và nhận được sự quan tâm của người dân Việt Nam đến như thế. Vì vậy mà nghiên cứu tìm hiểu về “*Cảm hứng biển đảo trong thơ hiện đại từ năm 1986 đến nay*” cụ thể hơn là khảo sát thơ về biển đảo từ 1986 đến nay qua 3 nhà thơ tiêu biểu là Hữu Thịnh, Trần Đăng Khoa, Nguyễn Việt Chiến và một số bài thơ nổi bật của các nhà thơ khác như Xuân Diệu, Xuân Quỳnh, Tế Hanh... để thấy được một cái nhìn toàn diện hơn về mảng đề tài này. Trên cơ sở đó, chúng tôi lựa chọn nghiên cứu đề tài “*Cảm hứng biển đảo trong thơ Việt nam từ 1986 đến nay*” với hi vọng là góp tiếng nói nhỏ bé của mình để khẳng định đầy đủ và sâu sắc hơn những đóng góp và vai trò của thơ ca biển đảo trong đời sống thơ ca hiện đại Việt Nam, cũng như trong tình hình thời sự của đất nước hiện nay.

2. Lịch sử vấn đề

Đề tài “thơ ca về biển đảo” tuy không mới nhưng cũng chưa được nghiên cứu tìm hiểu nhiều, và hơn nữa nghiên cứu về “*Cảm hứng về biển đảo trong thơ ca từ 1986 đến nay*” lại càng có ít công trình nghiên cứu hơn. Chúng tôi thấy đây là một đề tài mới, mang tính thời sự, cấp thiết, phù hợp với tình hình quốc gia hiện nay.

Từ năm 1986 đến nay, với việc đề tài đã được mở rộng và khơi sâu hơn vào nhiều tầng nghĩa mới, thơ ca về biển đảo đã đạt được ít nhiều những thành tựu nổi bật. Từ đó đã có một số bài viết, bài nghiên cứu, phê bình về đề tài biển đảo trong thơ xuất hiện trên các số báo, trên báo mạng và thông tin đại chúng. Nổi lên là các bài viết: “*Biển và những biến hình kí hiệu trong thơ*” của tác giả Lý Hoài Thu, tác giả cho biết “*Biển Việt là một không gian vô cùng rộng lớn, nơi hình thành các cơ tầng, trầm tích và nuôi dưỡng các nền văn hoá Việt cổ, là đường dẫn, kênh giao tiếp cực lớn để nối liền với thế giới. Nhưng đồng thời,*

và quan trọng nhất, đó là phần lãnh hải thiêng liêng của Tổ quốc, khẳng định, khắc ghi chủ quyền dân tộc. Đặc biệt là ở thời điểm hiện tại, khi tình hình biển Đông đang “dậy sóng” và “nóng” lên từng ngày, thực thể Việt Nam một lần nữa lại cần phải được nhìn từ biển” [98], ngoài ra tác giả còn nhấn mạnh vai trò của đề tài biển trong thơ ca nói riêng “*Riêng đôi với thơ, biển là cả một “trường tương tư” bao la, rộng mở. Đại dương muôn đời vẫn mênh mang sóng nước, vẫn là bình minh, hoàng hôn, trời xanh, biển biếc..., nhưng thi nhân bao đời đã truyền sức sống và thức dậy rất nhiều mới mẻ cho những điều xưa cũ ấy. Chính vì vậy, trong sinh thể thơ ca Việt, biển là một “cấu trúc động” bởi luôn có những biến hình kí hiệu làm say mê nhiều thế hệ bạn đọc*”[98].

Đến bài viết “Đề tài biển đảo trong thơ ca Việt Nam” của tác giả Đỗ Ngọc Yên đã viết về thơ ca Việt Nam với đề tài biển đảo qua các giai đoạn lịch sử, giai đoạn 1954-1975 và từ 1975 đến nay cho ta thấy được cảm hứng về biển đảo trong sáng tác của các nhà thơ luôn mãnh liệt và còn nhiệt huyết hơn sau ngày đất nước giải phóng. Hay tác giả Trần Luân với bài viết “Biển đảo trong thơ và thơ về biển đảo” cũng khẳng định “*Thơ viết về biển đảo và biển đảo trong thơ ca đã và đang ngày càng hiện hữu, không thể thiếu trong đời sống người dân nước Việt..*” [88], bài viết đã nêu ra những sự kiện, những ngày kỉ niệm và những con số khá cụ thể về hoạt động thơ ca với các chủ đề biển đảo, Tổ quốc được diễn ra đều đặn và sôi nổi, tác giả còn cho biết thêm: thơ viết về biển, đảo tuy chưa được xuất bản tập trung thành tập riêng nhưng có rất nhiều bài của hàng trăm tác giả sống mãi với thời gian và nhiều bài đã được các nhạc sĩ phổ thành ca khúc. Trong đó có những bài được nhiều người ưa thích như: “*Biển*” - thơ Xuân Diệu, “*Thơ viết ở biển*” Hữu Thịnh, “*Thơ tình người lính biển*” (thơ Trần Đăng Khoa), “*Thuyền và biển*” (thơ Xuân Quỳnh), “*Tổ quốc nhìn từ biển*” (thơ Nguyễn Việt Chiến),...”

Trên trang *Nguoilaodong.com* tác giả Hòa Bình viết về “Thơ biển đảo - Tiếng lòng yêu nước”, một bài viết sâu sắc về nét đẹp trong thơ ca biển đảo, về nội dung biển đảo được truyền tải hết sức tinh tế qua các vần thơ “*Những vần*